

- забезпечення міжвідомчої співпраці та функціонування координаційного механізму (включаючи організацію діяльності ресурсного центру);
 - розробка сучасних підходів і забезпечення умов для навчання фахівців, вдосконалення навчальних програм, розвиток інфраструктури наукових, освітніх установ;
 - організація шкіл здоров'я з основних факторів ризику.
- З метою забезпечення виконання завдань передбачена реалізація наступних заходів:
- створення механізмів міжвідомчої взаємодії;
 - забезпечення комплексних заходів, спрямованих на підвищення рівня знань населення про систему;
 - створення і реалізація міжвідомчих проєктів, спрямованих на формування системи оздоровлення населення, розвиток системи комплементарної медицини та реабілітології;
 - надання підтримки в організації раціонального харчування для дітей в загальноосвітніх установах,
 - організація системи профілактики через розвиток Центрів здоров'я, кабінетів профілактики, кабінетів здорової дитини;
 - забезпечення доступності знань населення про стан здоров'я, заходи щодо його зміцнення, запобігання захворюванням;
 - навчання населення методам контролю за власним здоров'ям і реалізацією персональних програм по його зміцненню;
 - розробка моделі та показників індивідуального і суспільного здоров'я, проектування системи моніторингу основних показників здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Башмакова Н. В. Привлекательность комплементарной медицины: психологические аспекты / Н.В.Башмакова и др.// Украинский гомеопатический ежегодник. Одесса, Украина - №5, 2002. - с.144
2. Глоба О.П. Комплементарна реабілітологія. Сучасні підходи в системі надання корекційно-реабілітаційних послуг / Теоретичні та методичні проблеми фізичної реабілітації. Збірник матеріалів УІ Всеукраїнської науково-методичної конференції: Херсон, ФОП Бояркін Д.М., 2016.
3. Sharma U. Complementary medicine today: practitioners and patients. London: Routledge, 1995.

УДК 376.825: 616.831 – 053. 5

Гноєвська Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії та логопсихології

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова,

завідувач лабораторії менеджменту освіти

ФОРМУВАННЯ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ II-III РІВНЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТІВ ДОМАШНЬОГО ВЖИТКУ

З давніх часів рухи пальців рук були тісно пов'язані з мовленнєвою функцією, а саме розвиток рухової функції і мовлення у людини відбувався паралельно. Саме жести були першою формою спілкування первісних людей. Важлива роль надавалась рукам, які виступали первісним засобом спілкування, поєднуючись із вигуками та викриками, що становили основу первісного мовлення. З їх допомогою можна пригрозити пальцем, покликати когось кистю руки

чи помахати комусь рукою прощаючись. Згодом люди здійснювали руками складнішу роботу, тому рухи пальців рук у людини вдосконалювались як і мовлення загалом.

Можна простежити зв'язок між розвитком дрібної моторики та мовлення у дітей. Зокрема мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку розвивається під впливом імпульсів, що надходять від пальців рук. Встановлено, що стан рухового аналізатора в цілому, а особливо рівень сформованості тонких рухів кистей та пальців рук обумовлює рівень розвитку вищих психічних функцій. Існує прямий зв'язок між сформованістю рухів пальців рук та розвитком мовлення. Через розвиток дрібної моторики відбувається стимуляція зон кори головного мозку, що відповідають за дрібні рухи. Відповідно рухи пальців здійснюють позитивний вплив на дозрівання центральної нервової системи та пришвидшують мовленнєвий розвиток особистості [6].

Відомі вчені В. Бехтерев, Л. Виготський, Л. Волкова, М. Кольцова, О. Мастюкова, Т. Філічева, Л. Фоміна, які вивчали психіку дитини та діяльність головного мозку відмічають, що розвиток дрібної моторики пальців рук безпосередньо позитивно впливає на формування мовленнєвих умінь [1, с.143-205].

Своєю чергою В. Бехтерев зазначав, що зв'язок рухів рук, особливо кисті і великого пальця та мовлення обумовлює позитивний вплив на розвиток дрібної моторики та мовлення. Анатомічна близькість сенсо-моторної та мовленнєвої зони сприяє функціональному і анатомічному дозріванню кіркових відділів моторного аналізатора і мовлення. Тобто у процесі інтенсивного розвитку дрібних м'язів кисті та пальців рук в дитини активізується діяльність відповідної ділянки кори головного мозку. А розвиток цього центру стимулює сусідні ділянки, зокрема центри мовлення. Одночасна мовленнєва активність дитини з ритмічними рухами пальців рук підвищує узгоджену діяльність моторного та смислового центрів мовлення, які знаходяться в лобній і скроневій частинах мозку. Пізніше, внаслідок вдосконалення мовлення дитини, інтенсивно розвивається мислення, оскільки обидва психічні процеси перебувають у тісному взаємозв'язку. Вправи для вдосконалення дрібної моторики рук сприяють активізації мислення, мовлення, а разом з ними – і всіх інших пізнавальних процесів [1, с. 143-205, 5].

Виходячи з того, що від рівня розвитку дрібної моторики безпосередньо залежить мовленнєвий розвиток, пальчикова гімнастика набуває особливого, корекційного значення. Як правило, у дітей разом із недостатністю артикуляційної моторики спостерігаються порушення тону, сили, точності рухів рук. Якщо своєчасно не здійснювати цілеспрямовану корекційну роботу з розвитку моторики за допомогою вправ для рук та пальців, фахівці відмічають вторинний недорозвиток складних диференційованих рухів. Розвиток тонких рухів пальців має вагоме значення тому, що впродовж всього подальшого життя дитині потрібно оволодіти точними, злагодженими рухами для здійснення побутових та навчальних дій.

З допомогою технології пальчикової гімнастики педагог може вирішити широке коло питань: стимулювати розвиток мовлення дитини з мовленнєвими порушеннями, підготувати руку до письма, сприяти розвитку уваги, пам'яті, сформувати просторові уявлення, розвивати емоційну сферу дитини тощо.

Оскільки пальчикова гімнастика передбачає навантаження на різні групи м'язів рук дитини, саме тому комплекс завдань, які спрямовані на розвиток навичок утримувати та переключатись з однієї пози на іншу, варто чергувати з напруженням та розслабленням м'язів верхніх кінцівок.

Загальноприйнято пальчикову гімнастику поділяти на три групи. До першої групи відносять вправи на тренування кистей рук, які достатньо прості, не потребують виконання тонких диференційованих рухів, розвивають моторні навички за наслідуванням, вчать

напружувати та розслабляти м'язи, швидко здійснювати переключення з одного руху на інший. До другої групи включено статичні вправи для пальців рук, які потребують більш точних рухів, удосконалюють отримані навички на більш високому рівні, розвивають вміння утримувати положення пальців протягом певного періоду часу. До третьої групи зараховано динамічні вправи для пальців рук, які розвивають точну координацію рухів, вчать згинати і розгинати пальці рук та протиставляти великий палець іншим [1, с. 10–15].

Історія існування пальчикових ігор налічує століття. Ці ігри досить прості, проводити їх можна в сім'ї, так і в дошкільних навчальних закладах. Вони відображають реальність навколишнього світу – предмети, тварин, людей, їхню діяльність, а також процеси і явища, які відбуваються у природі. Під час пальчикових ігор діти повторюють рухи дорослих, тим самим активізують моторику рук. У такий спосіб вправляється вміння керувати своїми рухами, покращується координація рухів кисті, розвивається вміння концентрувати увагу на одному виді діяльності, формується комунікативна компетентність [2, с. 13-64].

Тренування пальців рук сприяє інтенсивному мовленнєвому розвитку дитини, удосконаленню вміння узгоджувати мовлення та рухові дії, сприяє координації артикуляційної моторики та мовленнєвого дихання. Коли діти запам'ятовують послідовності рухів здійснюється позитивний вплив на формування таких уявлень, як тактильно-рухових та просторових. Під час вимови віршованих рядків у дитини формуються темпо-ритмічні відчуття, удосконалюється слухова та мовленнєва увага та пам'ять.

Окрім того, діти навчаються правильно розподіляти увагу та концентрувати її. При цьому в них формуються навички самоконтролю, старанність, наполегливість, зростає впевненість в собі та власних силах, вміння долати труднощі, що дуже важливо для дітей, які мають вади мовлення.

Технологія пальчикової гімнастики сприяє удосконаленню мовленнєвих умінь, розвитку лексичної та граматичної сторони мовлення, монологічного та діалогічного мовлення. Дитина активно залучається до мовленнєвого спілкування, розвивається зв'язне мовлення, вміння вести діалог, розповідати, переказувати тощо. Віршований текст сприяє вихованню у дитини любові до поезії, чуття рідної мови та почуття ритму.

Загальновідомо, що пальчикова гімнастика здійснює позитивний вплив на весь організм дитини загалом, покращується самопочуття та збільшується активна діяльність мозку через стимуляцію біологічно активних точок на долоні та пальцях. Вдало підібраний комплекс вправ дозволяє зняти напруження у м'язах рук, розслабити весь організм, в одному випадку, а в іншому, навпаки, активізувати та напружити м'язи кисті рук.

В сучасній логопедії й логоритміці зокрема, поширеним є використання різноманітних пальчикових ігор. Їх суть полягає у показі будь-яких римованих віршів, історій, казок тощо, за допомогою активних і цілеспрямованих рухів пальців рук.

Пальчикові ігри – це показ будь-яких римованих віршів, історій, казок за допомогою пальців. Таким чином можна навіть розмовляти з дітьми та один з одним. Пальчикові ігри доцільно починати з найпростіших вправ таких, як «Посолимо їжу» (зібрати пальці ведучої руки та імітація дії), «Пташка» (пташки – пальчики клюють зернятка), «Почистимо дзьобики» (великим пальцем діти ретельно з усіх сторін «обчищають» кожен палець ведучої руки). Потім можна переходити до складніших ігор [4].

Кожен комплекс вправ складається з п'яти вправ та одного вірша. Спочатку з дітьми розучують вправи, а потім повторюють вірш. Далі, слухаючи вірш, діти відтворюють відповідні рухи пальцями. Всі вправи спочатку варто виконувати в повільному темпі, від трьох до п'яти разів спочатку однією, а потім другою рукою, а на закінчення – обома разом. В процесі

виконання вправ потрібно слідкувати за правильним положенням кисті руки дитини і точністю переходу від одного руху до іншого.

Ефективність вправ досягається лише за умови регулярності занять та систематичності повторів. Доцільно щодня приділяти 5-7 хвилин для виконання пальчикової гімнастики.

Основним вправам пальчикової гімнастики дано умовні назви для зручності опису та ігрового унаочнення. В процесі роботи над вправами доцільно використовувати наочний матеріал, картки з предметними малюнками. Важливо використовувати ігрові прийоми та мовленнєве оформлення у вигляді промовляння віршів чи коментування.

Після того, як діти навчилися самостійно, вільно виконувати окремі вправи й фігури, вони із задоволенням розігрують різні сюжети за допомогою пальчиків. Дитині цікаво не тільки почути вірш, але й самостійно відтворити почуте за допомогою пальчикових фігур та рухів. Імітаційні рухи часто поєднуються з елементами масажу, що корисно для всього організму. Ігри часто потребують участі обох рук, що особливо сприяє орієнтуванню у просторі, дозволяє краще координувати рухи, закріплювати уміння співвідносити моторні дії та мовлення, розвивати кінестетичні відчуття.

Особливо важливо в процесі виконання пальчикової гімнастики підтримати у дітей прояви активності та творчості, прагнення самостійно продовжити сюжет, доповнити новими діями, обов'язково залучати дітей до активного мовленнєвого спілкування [3, с. 10–15].

Пальчикова гімнастика спрямована не тільки на розвиток дрібної моторики пальців рук, а також на тренування м'язів артикуляційного апарату. Коли дитина виконує ритмічні рухи пальцями, супроводжуючи це мовленням, різко підвищується активність в мовленнєвих центрах головного мозку, що в свою чергу сприяє розвитку мозку загалом, а також стимулює розвиток мовленнєвих умінь та навичок. Здійснення пальчикової гімнастики створює сприятливий емоційний фон для заняття з дитиною, розслаблює її, заспокоює та налаштовує на активну мовленнєву діяльність. Завдяки пальчиковим іграм у неї розвивається не тільки мовлення та тонка моторика пальців рук, а й інші психічні процеси (сприймання, увага, розвиваються мнестичні процеси, зокрема запам'ятовування), проявляються творчі здібності дитини – уява та фантазія.

Робота над розвитком дрібної моторики здійснюється в декілька етапів, і в першу чергу, враховуються вікові та індивідуальні особливості дитини, рівень її розвитку (психомоторний та фізичний) [5].

Поетапний план роботи з пальчиками:

1. Пальчикова гімнастика (вправи);
2. Пальчикові картинки (фігурки);
3. Пальчикові інсценівки:

- а) пальчикові загадки; [5, 6, 7].
- б) пальчикові вірші; [5, 6, 7].
- в) пальчикові міні-вистави; [5, 6, 7].
- г) змішаний театр.

4. «Чарівна рукавичка»:

а) міні-сценки рукавичкою одного вихованця:

- * з одним персонажем;
- * з одним персонажем та рукою, вільною від рукавички;
- * показ обома руками в рукавичках (по одному персонажеві);

б) міні – сценки з одним персонажем у показі кількома виконавцями (*однією рукою*);

в) міні-міні сценки з кількома персонажами в показі кількома виконавцями (*обома руками*);

г) домашній театр;

д) самостійна дитяча творчість [5].

Під час навчання необхідно враховувати, що малюка треба навчити виконувати вправи кожною рукою (окрім вправ, передбачених для обох рук разом), тому що рухи правої і лівої руки сприймаються дитиною по-різному, так як вони контролюються різними півкулями мозку. Коли дитина навчиться вільно виконувати потрібні рухи однією рукою, переходить до другої руки, а потім учить виконувати рухи відповідно до тексту одразу двома руками [48,49,50].

Таким чином, особливо важливо при порушенні мовлення використовувати методики з розвитку дрібної моторики. Тренувати пальці рук можна пальчиковими іграми, використовуючи цікаві ігри з предметами домашнього вжитку. Ці ігри корисні для дітей тому, що під час їх виконання відбуваються позитивні зміни як в розвитку рухових навичок, так і у мовленні, розвивається фонетико-фонематична, лексична та граматична сторона, удосконалюється зв'язне мовлення.

Список використаних джерел:

1. Бехтерев В. М. Объективная психология/ В.М. Бехтерев; Академия Наук СССР Институт психологии. – М.: Наука, 1991. – 480 с.
2. Большакова С.Е. Формование мелкой моторики рук: Игры и упражнения. – М.: ТЦ Сфера, 2008. – 64 с.
3. Боровик І. Г. Мовленнєвий матеріал для використання пальчикових ляльок у корекційній роботі / І. Г. Боровик // Логопед. – 2011. – № 1. – С. 10–15.
4. Новикова О. О. Веселые пальчиковые игры, Москва-Санкт-Петербург, из-во «Сова», 2005г.
5. <http://www.boryspil-dnz>
6. <https://skolkoseriy.ru/uk/platyametodiki-izucheniya-obshcheterial-na-temu.html>
7. <http://referat.parta.ua/view/14031/>

УДК 376-056.264:616.896

Гончар Анна,
викладач кафедри корекційної освіти
та спеціальної психології
КЗ «ХГПА» ХОР,
м. Харків, Україна

ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Проблема формування імпресивної сторони мовлення належить до актуальних проблем сучасної корекційної педагогіки. Найбільш докладно розроблені корекційна робота з формування фонематичного сприймання у дітей з дислалією, дизартрією, алалією; методика розвитку мовленнєво-слухового сприймання при дислексії та дисграфії (Е. Данілавічюте, Р. Лалаєва, Ю. Рібцун, В. Тарасун, Т. Філічева). Імпресивне мовлення – це сприймання, розуміння мовлення, яке виражається у слуховому сприйманні усного мовлення чи зоровому сприйманні тексту (читанні).